

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін

08-09-04М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних робіт та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Війни в історії людства:
цивілізаційний вимір» для здобувачів вищої освіти другого
(магістерського) рівня за освітньо-професійною
програмою «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)»
спеціальності 014 Середня освіта (за предметними
спеціальностями). Предметна спеціальність 014.03 Історія
та громадянська освіта денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННП та гуманітарних наук
Протокол № 1 від 03.09.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки для практичних робіт та виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Війни в історії людства: цивілізаційний вимір» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). Предметна спеціальність 014.03 Історія та громадянська освіта денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Цецик Я. П. – Рівне : НУВГП, 2025. – 15 с.

Укладач: Цецик Я. П., к.і.н., доцент кафедри богослов'я та гуманітарних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Мельничук Ю. І., к.ф.н., доцент в.о. завідувача кафедри богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін

Керівник групи забезпечення спеціальності, к.і.н., доцент

Клинова-Дацюк Г. Д.

Попередня версія МВ 07-10-61М

© Я. П. Цецик, 2025

© НУВГП, 2025

Зміст

1	Вступ	3
2	Поради з планування і організації вивчення навчальної дисципліни	4
3	Тематика практичних робіт та самостійної роботи	7
4	Тема № 1.....	7
5	Тема №2.....	7
6	Тема № 3.....	8
7	Тема № 4.....	8
8	Тема № 5.....	9
9	Тема№6.....	9
10	Тема №7.....	10
11	Тема №8.....	10
12	Тема№9.....	11
13	Тема №.10.....	11
16	Оцінювання знань студентів.....	12
17	Список рекомендованої літератури.....	13

1. Загальні завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Війни в історії людства: цивілізаційний вимір» призначена для вивчення здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). Предметна спеціальність 014.03 Історія та громадянська освіта денної та заочної форми навчання. Дисципліна орієнтована на оволодіння здобувачами ключових понять щодо впливу воєн на цивілізаційні процеси, що відбувалися у світі та Україні, зокрема.

У процесі вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні оволодіти ключовими поняттями ролі воєн в історії людства, проаналізувати поняття загарбницька війна, національно-визвольна боротьба, колабораціонізм, геноцид, голокост

Відповідно до освітньо-професійної програми з навчальної дисципліни

Мета дисципліни – «Війни в історії людства: цивілізаційний вимір» набуття здобувачами теоретичних навичок та практичних умінь із ключових питань впливу воєн на цивілізаційні процеси, веденням воєнних дій у XX – XXI ст.

Предмет дисципліни «Війни в історії людства: цивілізаційний вимір» - вивчає ключові питання пов'язані розглядом причин та наслідків для цивілізації світових воєн, ролі локальних збройних конфліктів у геополітичному просторі.

При вивченні даної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні отримати компетенції:

- здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.
- здатність використовувати інновації у професійній діяльності.
- здатність розуміти функції історичної науки як складової частини наукової думки і духовної культури суспільства.
- здатність до встановлення причинно-наслідкових зв'язків в історичних подіях минулого, та системного аналізу й узагальнення історичного матеріалу.
- здатність до постійного професійного розвитку та підвищення кваліфікації, самоосвіти.

Результатами навчання, які набувають здобувачі вищої освіти

- знати предметну область професії, вміти формулювати та вирішувати проблемні завдання, генерувати нові ідеї.
- вміти інтегрувати знання з інших, суміжних з історією, галузей знань та застосовувати системний підхід до розв'язання професійних завдань.
- вміти вести дискусію про минуле в політичному та культурному контексті з використанням історичних та краєзнавчих знань, в тому числі іноземною мовою.
- вміти встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями, аналізувати та узагальнювати історичний матеріал

Обов'язкові завдання виконуються кожним здобувачем у процесі вивчення навчальної дисципліни, вибіркові є альтернативними.

Після виконання обов'язкових та вибіркових завдань у встановлені терміни студент звітує викладачеві, а набрані ним бали враховуються як кількість балів за поточну успішність у навчальній роботі.

Оцінювання результатів поточної успішності студентів (завдань, що виконуються під час практичних занять, виконання індивідуальних завдань, консультаціях, результати самостійної роботи проводиться за наступними критеріями у (відсотках балів, що виділені на виконання завдання з заокругленням до цілого числа):

- а) 100 % - завдання виконано вірно та вчасно, без зауважень;
- б) 80 % - завдання виконано вчасно й у повному обсязі, але присутні окремі незначні недоліки;
- в) 60% - завдання виконано вчасно, але містить значні недоліки у методиці чи практичній частині;
- г) 40 % - завдання виконано частково та містить суттєві помилки чи недоліки;
- д) 0 % - завдання взагалі не виконано.

У процесі вивчення дисципліни «Актуальні проблеми розвитку громадянського суспільства» передбачено наступні види роботи викладача зі студентами:

- проведення індивідуальних консультацій згідно графіка затвердженого кафедрою богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін;

- перевірка виконання індивідуальних завдань поточного контролю та модульних контрольних робіт;

- проведення індивідуальних занять зі здобувачами вищої освіти з метою підвищення рівня їхньої підготовки та розвитку індивідуальних здібностей результатом чого може стати підготовка наукових доповідей, статей у фахових виданнях.

Контроль самостійної роботи здобувачів здійснюється на практичних та індивідуальних заняттях у формі поточного

контролю, модульних контрольних робіт та перевірки якості виконання індивідуальних і домашніх завдань. У табл. 1 наведено завдання для самостійного опрацювання.

Таблиця 1

Перелік питань для підготовки доповіді, інформаційного повідомлення, презентації

№ з/п	Назва теми
1.	Роль воєн у цивілізаційному вимірі
2.	Велика війна 1914 – 1918 рр. та її геополітичні наслідки
3.	Причини та наслідки переділу колоній в після Першої світової війни
4.	Особливості виникнення збройних конфліктів у період між двома світовими війнами
5.	Початок ведення воєнних дій під час Другої світової війни
6.	Причини та результати колаборації під час Другої світової війни
7.	Початок «холодної війни»
8.	Провокування міжнаціональних конфліктів на пострадянському просторі
9.	Відображення воєн у кіномистецтві: порівняльний аналіз між демократичним та тоталітарним мистецтвом
10.	Виникнення конфліктів на місцевому та глобальному рівнях

3. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ РОБІТ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття № 1.

Тема: Предмет, завдання курсу, термінологія, історіографія.

Мета: Ознайомити здобувачів предметом та змістом курсу «Війни в історії людства: цивілізаційний вимір»

Питання для обговорення

1. Поняття воєн у світовому контексті.
2. Особливості військової термінології.
3. Історіографія проблеми.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17.

Практичне заняття № 2.

Питання для обговорення

Норма часу (за навчальною програмою): 1 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13

Практичне заняття № 3

Тема: Революційні події та міждержавні збройні конфлікти в світі наприкінці Великої війни та у перші повоєнні роки.

Мета: З'ясувати причини та наслідки революцій після Першої світової війни

Питання для обговорення

1. Революційні події 1917 – 1918 рр. та їх наслідки для Європи і світу.
2. Розпад Австро-Угорської та Німецької імперій.
3. Руйнування Османської імперії.
4. Ведення воєнних дій в Африці за переділ колоній та його наслідки.

Норма часу за навчальною програмою: 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 15, 17.

Практичне заняття № 4.

Тема: Міждержавні та громадянські збройні конфлікти між двома світовими війнами

Мета: Проаналізувати зі причини та наслідки виникнення збройних конфліктів у міжвоєнний період

Питання для обговорення.

1. Особливості міждержавних збройних конфліктів у період між двома світовими війнами.
2. Друга Італо-Ефіопська війна та її наслідки.
3. Революція та громадянська війна в Іспанії участь у збройному конфлікті іноземних держав.
4. Воєнні події на Далекому Сході: особливості збройних конфліктів.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14.

Практичне заняття № 5.

Тема. Друга світова війна: між нацизмом та комунізмом. Голокост. Проблеми виживання та колаборації.

Мета: З'ясувати зі здобувачами особливості ведення воєнних дій під час Другої світової війни, проаналізувати проблеми виживання та колаборації.

Питання для обговорення.

1. Передумови та початок Другої світової війни.
2. Ведення нацистською Німеччиною воєнних дій Європі у 1939 – 1941 рр.
3. Радянсько-німецька війна. Участь у воєнних діях Англії та США.
4. Перебіг воєнних дій в Африці.
5. Перелом у другій світовій війні та причини поразки Німеччини.
6. Поняття голокосту. Колаборація та її особливості у під час Другої світової війни.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 6, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 16.

Практичне заняття № 6.

Тема: Конфлікти та революційні події в Європі (1945 - 1989).
«Холодна війна»: глобальні і регіональні виміри

Мета: Проаналізувати зі здобувачами причини виникнення військових конфліктів та революційних подій в Європі (1945 - 1989). «Холодна війна»: глобальні і регіональні виміри

Питання для обговорення.

1. Причини та наслідки початку холодної війни.
2. Утворення НАТО та Варшавського договору.
3. Блокада Берліна та її наслідки, Корейська війна та інші військові конфлікти.
4. Карибська криза та особливості її врегулювання.
5. Боротьба за впливи у Латинській Америці, деколонізованих країнах Африки та Азії.
6. Війна в Афганістані та її наслідки.
7. Початок розрядки.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 15.

Практичне заняття № 7

Тема: Міжетнічні та міждержавні конфлікти і війни на пострадянському просторі. «Кольорові революції».

Мета: Проаналізувати зі здобувачами причини виникнення міжетнічних та міждержавних конфліктів і воєн на пострадянському просторі. «Кольорові революції».

Питання для обговорення.

1. Кольорові революції у Східній Європі та крах соціалістичного табору наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр.
2. Причини та наслідки міжетнічних конфліктів на пострадянському просторі.
3. Роль росії у розпалювання міжетнічних конфліктів.
4. Карабаські війни та їх наслідки.

5. російсько-чеченські війни та терор російських військ проти цивільного населення.

Норма часу (за навчальною програмою): 1 год.

Рекомендована література: 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13.

Практичне заняття № 8

Тема: Міжетнічні та міжконфесійні конфлікти в світі наприкінці XX - на початку XXI ст.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами міжетнічні та міжконфесійні конфлікти в світі наприкінці XX - на початку XXI ст.

Питання для обговорення

1. Особливості врегулювання міжетнічних конфліктів у Європі наприкінці XX – на початку XXI ст.
2. Війни у Югославії, війна Хорватії за незалежність.
3. Придністровський конфлікт та роль росії у його розпалюванні.
4. Війни у Перській затоці та громадянська війна в Афганістані.
5. Війна США в Іраку 2003 – 2011 рр.).
6. Особливості виникнення міжконфесійних конфліктів на місцевому та глобальному рівнях.
7. Переростання міжконфесійних конфліктів у війни.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12.

Практичне заняття № 9

Тема: Війни, революції та збройні конфлікти в кіно, літературі та мистецтві.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами відображення воєн, революцій та збройних конфліктів в кіно, літературі та мистецтві.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення.

1. Відображення та революційних подій у кіно.
2. Особливості відображення збройних міжетнічних та міжконфесійних конфліктів у сучасній літературі та кінематографі.
3. Роль мистецтва у висвітленні воєнних подій.
4. Роль культури та мистецтва у врегулюванні конфліктів спричинених війнами та революціями.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12.

Практичне заняття № 10

Тема: Проблеми історичної та національної пам'яті щодо воєн, революцій на збройних конфліктів XX - початку XXI ст..

Мета: проаналізувати зі здобувачами проблеми історичної та національної пам'яті щодо воєн, революцій на збройних конфліктів XX - початку XXI ст.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення.

1. Сучасні наукові підходи щодо переосмислення подій світових воєн та їх роль у формування історичної та національної пам'яті.
2. Нові підходи до висвітлення революційних подій в Європі у світлі розсекречених документів.
3. Подолання негативних наслідків ведення воєн, революцій та збройних конфліктів.

Рекомендована література: , 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 16.

4 ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Система оцінювання успішності здобувача вищої освіти здійснюється за 100-бальною шкалою, що розділяється на дві складові:

1. 60 балів – поточна складова оцінювання.
2. 40 балів – модульна або підсумкова складова оцінювання.

Усі форми включено до 100-бальної шкали оцінювання.

Модульну або підсумкову складову оцінювання організовано шляхом складання двох модульних контролів знань студентів. Перескладати модульні контролі не дозволяється.

Контрольні заходи включають модульний контроль знань студентів. Поточний контроль є складовою частиною навчального процесу та здійснюється під час лекційних та практичних занять.

Форми поточного контролю

- перевірка підготовлених здобувачами презентацій за темами навчальної дисципліни узгодженої викладачем;
- перевірка виконання домашніх та індивідуальних завдань;
- модульний контроль;
- інші види контролю.

5. Рекомендована література

5.1. Базова

Основна література

1. Бойко О. Історія України: підручник. 9-е вид., перероблене, доповнене. К.: Академія, 2023. 560 с.
2. Брусакова О. В., Греченко В. А., Малютіна О. К. Історія України: навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2023. 385 с.
3. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної нації XIX-XX століття. Київ : Yakaboo publishing, 2019. 653 с.
4. Дворкін І. Пам'ять про Другу світову війну в умовах російсько-української війни: постановка проблеми Українознавчий альманах. 2023. Вип 33. С.24-28
5. Коваль М.В. Друга світова війна та історична пам'ять Український історичний журнал. 2000. № 3. С. 3-21.
6. Лисенко О. Є. Друга світова війна як предмет наукових досліджень та феномен історичної пам'яті. Український історичний журнал. - 2004. - № 5. - С. 3-16.
7. Скрипник А. Ю. Всесвітня історія XX ст.: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Кам'янець-Подільський, 2023. 150 с.

5.2. Допоміжна література

8. Волковинський В.М. Бойові дії на українських землях в роки Першої світової війни. Український історичний журнал. 2004. №4. С. 38–55.
9. В'ятрович В. Україна. Історія з грифом «Секретно». Харків. 2017. 512 с.
10. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. Київ, 2005.
11. Крим після анексії. Державна політика, виклики, рішення та дії. Біла книга / за редакцією Ю. Тищенко. Київ, 2016. 145 с.

12. Кучерепа М. М., Цецик Я. П. Боротьба ОУН-УПА з тоталітарними режимами на Волині у 1930-х – 1950-х рр. Актуальні питання у сучасній науці № 12. 2023. С. 1155-1164.
13. Люди «сірої зони». Свідки російської анексії Криму 2014 року / упоряд. та вступ Андрієвська А., Халімон О. Київ, 2018.
14. Мельничук О. А., Тихончук Л. Х., Цецик Я. П. Роль чорносотенців у розгортанні міжнаціональних конфліктів на Волині під час Першої світової війни. Сторінки історії. К. : НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 2023. С. 9-24.
14. Неоголошена війна. Невідомі факти і хроніки АТО / О. Калиновська та ін. Харків, 2015.
15. Тихончук Л.Х., Маланчук Л.О., Антонова С. Є., Цецик Я. П. та ін. Сучасний стан України в умовах війни: інформаційна політика, територіальні громади: монографія. Рівне: НУВГП. 2023. 388 с. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/26095/>
16. Цецик Я. П. Антипротестантська діяльність чорносотенців на Волині напередодні та під час Першої світової війни. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Вип. 51. Збірник наукових праць / За заг. ред. О. А. Мельничука. Вінниця: ВДПУ, 2025. С. 24-32.
17. Цецик Я. П. Боротьба УПА-ОУН з тоталітарним режимом у Західній Україні у 1940-х – 1959-х рр. Актуальні питання у сучасній науці. № 12. 2024. С. 1362-1370.

5.3. Інформаційні ресурси

1. «Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua>
2. Національний меморіальний комплекс героїв Небесної Сотні – музей Революції Гідності. URL: <https://maidanmuseum.org/uk/storinka/pro-maydan>
3. Проект «Віртуальний некрополь української еміграції». URL: <http://necropolis.uinr.gov.ua>

4. Українська правда. Історична правда. URL:
<https://www.istpravda.com.ua>
5. Український інститут національної пам'яті. URL:
<https://uinp.gov.ua>
6. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І.
Вернадського. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://www.nbuv.gov.ua/>